

Minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer H.M. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Onderwerp

Aangepast wetsvoorstel Regeling bijstand in een stembokje

Geachte heer De Jonge,

U heeft besloten het wetsvoorstel 'Verlenen van bijstand bij het stemmen in een stembokje' niet langer als experimentenwet in te dienen bij de Tweede Kamer maar de mogelijkheid van assistentie direct over het hele land uit te rollen. Daartoe is het voorstel voor een experimentenwet omgezet in een wetsvoorstel voor aanpassing van de Kieswet.

Omdat er al een internetconsultatie heeft plaatsgevonden en het nieuwe voorstel niet op veel punten is gewijzigd heeft u besloten het aangepaste wetsvoorstel niet opnieuw ter consultatie aan te bieden, maar wel is ons de gelegenheid geboden op het aangepaste voorstel te reageren. Van deze mogelijkheid maken wij graag gebruik.

Wij zijn verheugd dat de hulp bij het stemmen niet langer eerst via een experimentenwet in een paar gemeenten mogelijk wordt gemaakt, maar in één keer in het hele land wordt ingevoerd. In onze vorige reactie hebben wij met nadruk hierom gevraagd, omdat het in de ene gemeente wel mogelijk maken van hulp in het stembokje en in de andere gemeente niet, moeilijk is uit te leggen aan de doelgroep. Onze voorkeur is daarbij wel om aan alle mensen die enige mate van beperking ervaren een keuze te geven om aan iemand van het stembureau dan wel iemand naar eigen keuze de nodige ondersteuning in het stembokje te vragen. Dat biedt duidelijkheid voor alle gemeenten, voor de stembureauleden en aan alle mensen met een beperking.

Wij vragen nog wel aandacht voor de volgende onderwerpen:

1. het onderscheid tussen mensen met een fysieke beperking en anderen
2. instrueren stembureauleden
3. de uitvoerbaarheid
4. de kosten
5. de evaluatie

6. de inwerkingtreding

We eindigen met een aantal opmerkingen bij de indeling van het wetsvoorstel (7).

1. Het onderscheid tussen mensen met een fysieke beperking en anderen

In het wetsvoorstel wordt uitgegaan van het bieden van hulp door een stembureaulid aan iedereen die daarom vraagt. De mogelijkheid voor mensen met een fysieke beperking om iemand naar eigen keuze mee te nemen in het stemhokje, blijft echter bestaan, dit om deze groep de al langer geleden in de wet verankerde keuze te kunnen laten behouden.

Wij vragen ons af of dit onderscheid, gezien het verbod op discriminatie wel gerechtvaardigd is. Bovendien kan het lastig zijn voor stembureauleden om te bepalen en uit te leggen aan de kiezers of iemand uitsluitend hulp door een stembureaulid mag krijgen of dat het om iemand met een fysieke beperking gaat en daarom ook iemand naar eigen keuze mag meenemen in het stemhokje. Dit kan tot onwenselijke situaties in het stembureau leiden.

Ook kunnen kiezers met een fysieke beperking evengoed beïnvloed worden door de persoon die hen helpt in het stemhokje. Hiervoor hebben wij in onze eerste reactie al aandacht gevraagd.

Gelijke monniken, gelijke kappen

Wij willen graag uitgaan van het 'gelijke monniken, gelijke kappen'-principe.

Ofwel iedereen die hulp vraagt kan uitsluitend geassisteerd worden door een stembureaulid, ofwel iedereen mag iemand naar keuze meenemen, of hulp krijgen van een stembureaulid.

In onze eerste reactie hebben wij al aangegeven dat onze voorkeur uitgaat naar de mogelijkheid 'hulp door iemand naar eigen keuze' voor iedereen die dat wenst. Door deze mogelijkheid aan iedere kiezer die hulp vraagt aan te bieden ontstaat een uniforme regeling voor alle kiezers die goed uitlegbaar is. Bovendien blijft de mogelijkheid voor mensen met een fysieke beperking om iemand naar keuze mee te nemen bestaan.

Wij onderschrijven het belang van het borgen van geheimhouding en het zoveel mogelijk tegengaan van mogelijke beïnvloeding. Echter alles afwegende willen wij toch de keuze voor een zo groot mogelijke toegankelijkheid maken en de mogelijkheid van hulp door iemand naar keuze aan iedere kiezer die dat wenst, bieden.

Wij gaan hierover graag verder met u in gesprek.

Verder is het dringend gewenst dat er goede richtlijnen komen voor stembureauleden met regels over de bijstand in het stemhokje en over hoe om te gaan met kiezers die hulp behoeven bij het uitbrengen van hun stem. De richtlijnen zijn van groot belang om de uitvoerbaarheid te bevorderen en ongewenste situaties in het stembureau zoveel mogelijk te voorkomen.

2. Instrueren stembureauleden

In het eerste voorstel werd uitgegaan van speciaal opgeleide stembureauleden die, indien gewenst, hulp in het stemhokje konden bieden.

Wij hebben in onze reactie hierop aangegeven dat dit in de praktijk lastig kan zijn.

Stembureauleden moeten nogal eens worden vervangen. Dat zou betekenen dat er veel extra opgeleide stembureauleden op een reservelijst zouden moeten staan.

Ons advies bij het eerste wetsvoorstel was daarom alle stembureauleden extra op te leiden zodat ieder lid desgewenst de gevraagde hulp kan bieden. Deze wens is in het huidige wetsvoorstel gehonoreerd.

Wel vragen wij aandacht voor het feit dat stembureauleden over bepaalde competenties moeten beschikken om goede hulp bij het stemmen te kunnen bieden. Dit kan een rol spelen bij het werven en benoemen van stembureauleden en mogelijk tot het afzien van het stembureaulidmaatschap.

3. De uitvoerbaarheid

Hoewel in de Memorie van Toelichting (MvT) de extra belasting voor gemeenten wordt benoemd, blijven wij aandacht vragen voor de uitvoerbaarheid. Met name gaat het om de extra opleiding voor stembureauleden, het nog steeds kunnen beschikken over voldoende stembureauleden en de inrichting van de stemlokalen. Ook kan de mogelijkheid van hulp in het stemhokje tot extra belasting van de stembureauleden op piekmomenten leiden waardoor lange rijen met wachtenden kunnen ontstaan. Hulp bieden in het stemhokje zal al gauw meer tijd in beslag nemen waardoor het betreffende stembureaulid niet beschikbaar is voor andere werkzaamheden en het stemhokje ook bezet is en dus niet door een andere kiezer kan worden gebruikt. Daarnaast kan het zogenaamde vier-ogenprincipe in het gedrang komen.

4. Kosten

Gemeenten maken extra kosten om de hulp in het stemhokje door een stembureaulid mogelijk te maken. Daarbij valt te denken aan het verzorgen van de trainingen, het beschikbaar stellen van extra materialen en de communicatie.

Hoewel in de MvT de kosten wel een onderwerp is, wordt verder niet op de vergoeding daarvan aan gemeenten ingegaan. Wel staat vermeld dat het ministerie van BZK het aanvullende voorlichtingsmateriaal voor kiezers en gemeenten, en het instructiemateriaal voor stembureauleden beschikbaar zal stellen. Wij verzoeken u over de vergoeding van de kosten meer duidelijkheid te verschaffen.

5. Evaluatie

In het wetsvoorstel is een bepaling opgenomen over de evaluatie van deze wet. In de MvT is deze evaluatie echter niet uitgewerkt. Vragen die wij hierbij hebben zijn: hoe wordt deze nieuwe mogelijkheid van hulp bij het stemmen gemeten, wat is de invloed daarvan op de werklast voor de stembureaus en de uitvoerbaarheid, wat zijn de financiële gevolgen en door wie wordt de mogelijkheid van hulp bij het stemmen onderzocht en op welk moment.

Het is van belang om goed te monitoren wat het effect is van de hulp door een stembureaulid, voor welke groepen dit goed werkt en voor welke niet en wat daarvan de redenen zijn. Graag vragen wij hier (nogmaals) aandacht voor.

6. Inwerkingtreding

In afwijking van de vaste veranderdata is het uw bedoeling deze wet in werking te laten treden een dag nadat deze in het Staatsblad is geplaatst. Dit omdat dan zo spoedig mogelijk de hulp bij het stemmen mogelijk wordt.

Wij willen hierbij de afspraak uit de Verkiezingsagenda 2030 benoemen dat er voldoende voorbereidingstijd (minimaal 3 maanden, of 6 maanden bij wijziging ICT-systemen) moet zijn voor de eerstvolgende verkiezingen op het moment dat de wet in werking treedt.

7. De indeling van het wetsvoorstel

Artikel J 28c bevat een algemene waarborg voor stembureauleden die verder gaat dan alleen de hulp in het stemhokje volgens de MvT. Vraag is of dit dan de juiste plek in de Kieswet is om deze waarborg op te nemen. Een logische plaats zou artikel J 14 (bevat ook een waarborg voor stembureauleden) kunnen zijn.

Artikel J 28d gaat over het bieden van de hulp in het stemhokje en is in feite een vervolg op artikel J 28a. Het lijkt ons logischer dit artikel direct onder artikel J 28a te plaatsen.

Wij hopen dat u onze opmerkingen in overweging neemt en hieraan aandacht wilt besteden in de tekst dan wel de toelichting van het wetsvoorstel.

Uiteraard zijn wij graag bereid onze opmerkingen nader toe te lichten en hierover met u het gesprek aan te gaan.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

NVVB

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur

S. Rijsdijk
Voorzitter